

Justitiedepartementet

Straffrättsenheten

Rådets möte för rättsliga och inrikes frågor (RIF) den 25–26 oktober 2012

Dagordningspunkt 12

Rubrik: Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om frysning och förverkande av vinning av brott i Europeiska unionen [**första behandlingen**]

= Lägesrapport / riktlinjedebatt

Dokument: (...)

Tidigare dokument: KOM(2012) 85, Fakta-PM Ju-dep 2011/12:FPM132

Tidigare behandlad vid samråd med EU-nämnden: –

Bakgrund

Förslaget till direktiv presenterades den 12 mars 2012 (KOM[2012]85).

Syftet med förslaget är att stärka medlemsstaternas system för frysning och förverkande av tillgångar som härrör från brottslig verksamhet.

Förverkande innebär att någon – oftast den som har begått ett brott – genom ett straffrättsligt förfarande berövas egendom eller rätt till egendom eller förpliktas att betala ett belopp till staten. Med frysning – ett begrepp som vanligen inte används i svensk lagtext – menas att egendom tillfälligt tas om hand eller görs omöjlig att disponera i avvaktan på ett beslut om förverkande.

Förslaget innehåller minimiregler om bland annat

- förverkande av hjälpmedel och av vinning av brott hos den som döms för ett brott,
- förverkande av egendom hos en person som döms för ett brott även om egendomen i fråga inte kan knytas till just det brottet,

under förutsättning att det är klart mera sannolikt att egendomen härrör från annan liknande brottslig verksamhet av den dömda (utvidgat förverkande),

- förverkande av egendom som överlåtit till tredje man om denne bort inse att egendomen härrör från brott eller om överlåtelserna skett i syfte att undanhålla egendomen från förverkande,
- förverkande utan samband med en fällande brottmålsdom om sådan dom inte kan meddelas på grund av att den misstänkte avlidit, är kroniskt sjuk eller undanhåller sig från lagföring, och
- tillfällig ”frysning” av tillgångar i avvaktan på domstolsprövning om fara föreligger för att egendomen annars kommer att skaffas undan.

Direktivet ställer också krav på att medlemsstaterna samlar data och för statistik över förverkande och återvinning av brottsliga tillgångar.

Ordförandeskapets avsikt är att rådet ska hålla en riktlinjedebatt för att följa upp den diskussion som ägde rum vid informella RIF i Nicosia den 23–24 juli 2012. Såvitt känt ska debatten avse förutsättningarna för utvidgat förverkande.

Rättslig grund och beslutsförfarande

Förslaget grundar sig på artiklarna 82.2 och 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och ska antas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet, vilket innebär att rådet beslutar med kvalificerad majoritet och att Europaparlamentet är medbeslutande.

EU har i enlighet med 83.1 i EUF-fördraget befogenhet att genom direktiv fastställa minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områden med särskilt allvarlig brottslighet med gränsöverskridande inslag till följd av brottens karaktär eller effekter eller av ett särskilt behov att bekämpa dem på gemensamma grunder. Denna befogenhet gäller endast i förhållande till vissa i artikeln särskilt uppräknade brottskategorier (på engelska benämnda *euro-crimes*). Även om förverkande enligt svensk rätt inte utgör en påföljd utan räknas som en särskild rättsverkan av brott och artikeln enligt sin ordalydelse endast är tillämplig i förhållande till brottsrekvisit och påföljder, har förverkandebestämmelser antagits i andra rättsakter med artikel 83.1 som åberopad rättslig grund, se t.ex. Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF. Regeringen gör därför bedömningen att den åberopade rättsliga grunden ger EU befogenhet att genom direktiv anta minimibestämmelser om förverkande.

Svensk ståndpunkt

Ökade möjligheter att komma åt kriminellas vinster är en prioriterad fråga för regeringen. Utgångspunkten är att förverkande av vinning av brott ska vara ett effektivt och verkningsfullt verktyg i kampen mot allvarlig brottslighet. Regeringen har därför välkomnat en översyn av förverkanderegleringen inom EU. I förhandlingsarbetet måste emellertid samtidigt säkerställas att enskildas rättssäkerhet inte urholkas i fråga om prövning av möjligheterna till förverkande. Som utgångspunkt gäller därför att Sverige dels ska bevaka att det påvisas ett klart och övertygande behov av nya förverkandelösningar, dels ska säkerställa att valda lösningar tillgodoser tillämpliga rättssäkerhetskrav. Vidare ska regeringen verka för att det skapas ett reellt mervärde genom det nya förslaget.

När det gäller den särskilda förverkandeformen utvidgat förverkande kan följande sägas: Utvidgat förverkande är ett effektivt verktyg för att komma åt vinning av brottslig verksamhet. Det är därför viktigt att bestämmelsen utformas på så sätt att dessa effektiva möjligheter till förverkande tas till vara. Hittills har förhandlingarna om artikeln gått i en positiv riktning och flera onödiga begränsningar i tillämpningsområdet har fallit bort. Samtidigt gäller emellertid att utvidgat förverkande är en ingripande åtgärd som bör få tillgripas bara i anledning av allvarlig vinningsbrottslighet. De brott som ska kunna utlösa utvidgat förverkande bör därför vara allvarliga brott som kan ge ekonomisk vinning.

Europaparlamentets inställning

Frågan har ännu inte behandlats av parlamentet. Ansvarigt utskott i EP, LIBE-utskottet, har lämnat ett utkast till rapport och föreslagit vissa ändringar av främst redaktionell art.

Förslaget

Den del av förslaget som nu är föremål för riktlinjedebatt är bestämmelsen om utvidgat förverkande (artikel 4). Sedan förhandlingarna inleddes har bestämmelsen utvecklats i positiv riktning på så sätt att flera onödiga begränsningar av tillämpningsområdet har fallit bort. I nuvarande förhandlingsläge kan dock noteras att bestämmelsen inte säger något om vilket beviskrav som ska uppställas för att utvidgat förverkande ska få tillgripas. I stället lämnas det åt medlemsstaterna att bestämma detta. Inte heller sägs det för närvarande något om vilket lägsta maximistraff som ska vara föreskrivet för de brott som ska tillåtas utlösa utvidgat förverkande.

Gällande svenska regler och förslagets effekter på dessa

Brottsbalkens bestämmelse om utvidgat förverkande (36 kap. 1 b §) infördes år 2008. Den innebär att det i vissa fall är möjligt att förverka utbyte som kommer från en inte närmare preciserad brottslig verksamhet, alltså även annat brottsligt handlande än det som personen döms för i

den aktuella rättegången. Sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten behöver inte heller styrkas fullt ut. I stället är det tillräckligt att åklagaren uppfyller ett lägre ställt beviskrav. (Med tidigare regler var det däremot bara möjligt att förverka utbyte av just det brott som en person dömdes för. Det krävdes dessutom att det var fullt bevisat att egendomen härrörde från det brottet.) Utvidgat förverkande kan som huvudregel beslutas när någon döms för ett brott som har ett maximistraff på sex års fängelse eller mer. Exempel på sådana brott – som här kallas förverkandeutlösande brott – är rån, grovt bedrägeri, grovt koppleri och grovt narkotikabrott. En ytterligare förutsättning för förverkande är att det förverkandeutlösande brottet har varit av sådant slag att det kunnat ge ekonomiskt utbyte.

I nuvarande förhandlingsläge har direktivutkastets bestämmelse om utvidgat förverkande en utformning som går längre än den svenska regleringen i frågan om vilket lägsta maximistraff som ska vara föreskrivet för de brott som ska kunna utlösa utvidgat förverkande. Direktivet föreskriver nämligen ingen sådan tröskel alls i fråga om straff. Om den nuvarande lydelsen står sig, skulle detta begränsa direktivets möjligheter att leda till harmonisering.

Att förslaget för närvarande inte har någon föreskrift om vilket beviskrav som ska uppställas för att utvidgat förverkande ska få tillgripas leder inte till att det nuvarande svenska beviskravet behöver ändras. Däremot innebär frånvaron av beviskrav att direktivet inte heller här skulle ha förutsättningar att leda till någon harmonisering och att svårigheter dessutom kunde uppkomma vid erkännande och verkställighet av beslut om utvidgat förverkande som fattats i en annan medlemsstat.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha ekonomiska konsekvenser för Sverige.